

KONCERTNI GLASNIK ŠT. 13

SEZONA 1936/37

KLAVIRSKI KONCERT

ALEKSANDER
BOROVSKI

*

V petek 22. januarja 1936
Velika filharmonična dvorana
Začetek točno ob 20. uri

SPORED:

Scarlatti: Dve sonati:

Fis-mol

A-dur

Bach-Liszt: Preludij in fuga za orgle v a-molu

Liszt: Sonata v h-molu

Sandby: Uspavanka

Smetana: Dve polki

Prokofjev: Štiri vizije

Stravinski: Ples iz baleta Petruška

Musorgski: Slike z rastave:

Promenada

Pritlikavci

Voz z voli

Otroci v drevoredu

Na trgu v Limoges

Kijevska velika vrata

K sporedu

Spored nocojšnjega koncerta obsega v prvi polovici dela dveh mojstrov takozvane baročne glasbene dobe, ki pa se po svojem značaju jako razlikujeta. *Domenico Scarlatti* (1685—1757) slovi kot klavirski in orgelski komponist (prav za prav kot skladatelj za tedanji »clavecin«). Za italijansko klavirsko glasbo pomeni to, kar mojstri Tartini, Torelli in Corelli za violinsko muziko. Scarlattijevo delo obsega, ustrezajoče plodovitosti komponistov tistih časov, preko 300 skladb, izmed katerih so na prvem mestu po številu, pomembnosti in kakovosti klavirske sonate. Scarlattija odlikuje jasna, prozorna, nezapletena tematika, kakor jo najdemo pri njegovih violinskih vzornikih, dal pa ji je tudi mnogo osebne poudarka, ki se kaže predvsem v kapricijoznem, lahkotnem in včasih drznem značaju njegovih domislekov. Večkrat imajo sonate pastoralni značaj, kar ustreza okusu tiste dobe, saj cvete tedaj v sosednji Franciji kult pastoralnih pesmi (*Berceuses*). Oblikovno pa sonat ne smemo razumeti v smislu klasičnih oblik kakega Haydna ali celo Beethovna. Scarlattijeve sonate so po obliki preproste dvodelne skladbe brez kake večje izpeljave ali znatnejše izdelave domislekov. Sonata je v tem primeru le ime, ki pomeni skladbo za instrumente, v nasprotju s kantato, skladbo za petje. Šele čez 100 let se je nato razvila sonata kot oblika v klasičnem smislu.

Od Italijana, na katerega ustvarjanje vpliva vsa jasna okolica, ista, ki rodi toliko smisla za lepi, neproblematični »belcanto«, se zelo močno loči J. S. Bach (1685—1750), v čigar delih najdemo največjo svojstveno tehnično popolnost, suvereno obvladovanje vseh glasbenin elementov, ki se vzdržujejo v idealnem ravnotežju. V tej strogi obliki, v tej močni povezanosti s pravili, se pa kljub temu pokaže največja osebna svoboda, najbolj neoviran izraz misli in čustev. S tem, da se duh obliki sprva podredi, s tem, da zataji težnjo po nebrzdani svobodi, da se disciplinira, s tem šele obliko kasneje obvlada in po potrebi tudi sam ustvarja.

Preludij in fuga v a-molu za orgle, predelana za klavir od mojstra Liszta, sta na prvem mestu izmed šestih orgelskih preludijev in fug, ki jih je priredil Liszt za klavirski zvok. Mogočni zvok orgel se more le dokaj težko preliti v manjšo tonsko jakost klavirja. Vendar je to nalogo vzorno rešil Franc Liszt (1811—1886), čigar originalno delo, sonata v h-molu, je takisto na sporedu. Dasi ravno je Lisztovo pianistično mojstrstvo neoporečno, ni še do kraja dognana njegova skladateljska pomembnost, ki se močno loči v dve plati: njegove klavirske skladbe so pod vplivom ogromnega pianističnega znanja, katerega silne vplive zasledujemo še dolga desetletja po njegovi smrti. Na drugi strani so pa simfonične pesnitve tako nove po izrazu in obliki, da je njihov vpliv

segal celo do Straussa, obsegel francoske klasiciste in tudi nekatere ruske realiste. V simfonični glasbi je uvedel plastični motiv, ki je postal osnovno gibalno za preoblikovanje umetnine, katera je morala imeti po Wagnerjevem izreku »tisto obliko«, ki je trenutno potrebna. V pesmi je Liszt uveljavil formo svobodne rapsodične pesmi in s tem položil temelj moderni pesmi, a v klavirski glasbi, dasiravno oblikovno večji del izvirni, je ostal vendarle to, kar je v prvi vrsti bil: največji klavirski mojster in poet v velikem romantičnem časovnem razdobju.

Sandby je danski skladatelj zmerno moderne smeri, čigar Uspavanka je to pot prvič izvajana. Nato čujemo Smetanovi dve polki, ki sta zloženi kot spomin na ono dobo, ko se je skladatelj gibal mnogo po salonih tedanje češke družbe, ki je navdušeno gojila medlo salonsko glasbo. Šele odločna Smetanova usmerjenost v narodne glasbene elemente, je privedla češko glasbo v čistejše vode, jo ločila od neopredeljene stare muzike a la Czerny in Henselt in ji priborila častno mesto v evropski glasbi. Dalje sta na sporedu dva Rusa, značilna tvorca ruske zapadne glasbe (oba živita izven Rusije), t. j. one, ki črpa iz silovite slovanske življenjske sile in ki združujeta to ustvarjalno moč z brezprimerno kompozitorsko tehniko. Po kremenitosti prednjači izmed nocojšnjih skladb Stravinskega ples iz baleta Petruška (predelan za klavir od skladatelja samega), ki je ena najtežjih skladb novejša dobe in na sporedu prvih pianistov sveta. Končno čujemo Musorgskega Slike z razstave, ki so poleg opere »Boris Godunov« pač najbolj znano in izvajano njegovo delo. Musorgskega označuje neposrednost slikanja in izraza, saj je najpomembnejši član »ruske petke«, ki si je postavila geslo, da bistvo muzike ni v formalni lepoti, temveč v resničnosti izraza. Nadarjeni Modest Musorgski (1835—1881) je bil, dasi malo šolan, izviren in polnokrven v domislicah. Smatramo ga za praočeta moderne, kajti njegova glasba je vplivala na francoske impresioniste, kakor tudi na sodobne Ruse s svojim svobodnim, neformalističnim in narodnostno poudarjenim izrazom.

3

ST II-4 30.11.1936

2015/3372/P